

**ДЕПАРТАМЕНТ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ**

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ

«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КЗВО «Вінницька академія
безперервної освіти» від
06.01.2026 № 1

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації бібліотекарів закладів
загальної середньої освіти**

Вінниця – 2026

Розробник: КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти» (Чорномаз Л.К., методист відділу культури і мистецтв)

Напрямок підвищення кваліфікації: Підвищення кваліфікації бібліотекарів закладів освіти

Розроблено на основі типової програми: Відповідно до Професійного стандарту “Бібліотекар”, затвердженого Наказом Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти від 10 березня 2025 року № 17

Термін дії програми: з 2026 року до 2031 року

Рецензенти: Рябоконь О.В., перший проректор з науково-педагогічної роботи, кандидат географічних наук, доцент; Герасімова О.В., проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації.

Програма спрямована на перетворення традиційної бібліотеки закладу освіти на динамічний освітньо-культурний хаб. У часи інформаційних загроз, криз та стресу бібліотекар стає провідником учнів у світ медіаграмотності, безпечної комунікації та психоемоційної підтримки за допомогою книги. Програма забезпечує формування професійних компетентностей, необхідних для побудови безпечного та розвивального простору в закладі освіти.

Цільова група: бібліотекарі, завідувачі бібліотек закладів загальної середньої, професійно-технічної та фахової передвищої освіти.

Обсяг (тривалість): 120 год / 4 кредити ЄКТС

Особливості реалізації програми: Реалізація програми здійснюється відповідно до вимог Державних стандартів загальної середньої освіти та Професійного стандарту “Бібліотекар” й спрямована на розвиток професійних компетентностей бібліотекарів закладів освіти.

Навчальні заняття проводитимуться в дистанційному форматі використання спеціального програмного забезпечення для проведення вебконференцій з обов’язковою участю слухачів. Теоретична складова освітньої програми реалізовуватиметься через відеолекції.

Практична складова – через практичні заняття. Освітній процес реалізується з використанням інтерактивних методів навчання, що передбачають виконання практичних завдань і створення власних оцінювальних інструментів. Програма забезпечує академічну доброчесність, рефлексію та самооцінювання результатів професійної діяльності бібліотекарів закладів освіти.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: навчання здійснюється в дистанційному форматі.

Мета підвищення кваліфікації: Розвиток професійних компетентностей бібліотечних працівників для створення сучасного, безпечного, комунікативного простору хабу закладу освіти, що інтегрує медіаосвіту, безконфліктне спілкування та психосоціальну підтримку.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Навчити методів модернізації та зонування фізичного простору бібліотеки.
- Сформувати навички фактчекінгу, аналізу медіаджерел та цифрової гігієни.
- Ознайомити з алгоритмами застосування бібліотерапії в освітньому процесі. ➤ Вдосконалити комунікативну стійкість для запобігання професійному вигоранню.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: А.2.

Предметно-методична. Формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти; орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності.

Г.1. Прогностична. Через здатність прогнозувати результати професійної діяльності.

Г.2. Організаційна. Організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Очікувані результати підвищення кваліфікації бібліотекарів закладів освіти. Згідно з Професійним стандартом «Бібліотекар», слухачі набудуть такі компетентності:

- Цифрова та медіа-компетентність: вміння використовувати інструменти платформи Дія.Освіта, визначати достовірність інформації, організовувати кібербезпеку.
- Соціокультурна та комунікативна компетентність: здатність моделювати бібліотеку як простір діалогу та безбар'єрності, інтегрувати внутрішньо переміщених осіб (ВПО).
- Психологічна / терапевтична компетентність: практичне володіння методиками казкотерапії та бібліотерапії для зняття тривожності в учнів.
- Проєктно-менеджерська компетентність: навички планування діяльності хабу, управління ресурсами та подіями.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття.

Поточний контроль: Комп'ютерне тестування (мінімум 75% правильних відповідей).

Підсумковий контроль: Публічний захист випускного проєкту «Стратегічний план трансформації бібліотеки в інформаційно-комунікативний хаб».

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, — 60. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Сертифікат видається учасникам, які:

- набрали не менше 20 балів за підсумкове оцінювання;
- взяли участь у визначеній програмою кількості навчальних занять не менше 50 % від загального обсягу.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво з описом досягнутих результатів, сертифікат.

Вартість одного етапу — 880 грн.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем

Кількість годин

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИЙ ХАБ					
Тема 1.1. Нормативні вимоги (Професійний стандарт 2025) та моделі хабів.	2	4	4		10
Тема 1.2. Зонування, ергономіка простору та принципи безбар'єрності (Досвід УБА).	4	4	2		10
Тема 1.3. Електронні сервіси для управління хабом та інтеграція з Дія.Освіта.	4	2	4		10
Разом за модулем:	10	10	10		30
МОДУЛЬ 2. ПРАКТИЧНА МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА ІНФО-ГІГІЄНА					
Тема 2.1. Критичне мислення в умовах інформаційної війни та фактчекінг.	4	4	2		10
Тема 2.2. Цифрова безпека користувачів: захист персональних даних та протидія кібербулінгу.	4	2	4		10
Тема 2.3. Форми медіаосвітньої роботи в бібліотеці: медіа-тренінги, дебати, марафони.	4	2	4		10
Разом за модулем:	12	8	10		30
МОДУЛЬ 3. БІБЛІОТЕРАПІЯ ТА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я					
Тема 3.1. Історія, засади та класифікація бібліотерапії в педагогіці.	2	4	2		8
Тема 3.2. Робота з подоланням психологічної травми та стресу засобами книги.	4	4	4		12
Тема 3.3. Казкотерапія та артпрактики як інструменти адаптації.	4	2	4		10
Разом за модулем:	10	10	10		30

МОДУЛЬ 4. ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ

Тема 4.1. Технології безконфліктного спілкування та медіація в закладі освіти.	2	4	2	8
Тема 4.2. Профілактика синдрому професійного вигорання бібліотекаря.	4	4	2	10
Тема 4.3. Фінальний контроль: презентація випускних проєктів розвитку хабу.	2	4	2	6
Разом за модулем:	8	12	6	26
Контрольні заходи:				4 4
Усього:	40	40	36	4 120

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає 120 год., з них 40 год. - лекційні заняття, 48 год. - практична робота, 32 год. - самостійна робота, 2 год. - підсумкові заходи.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ МОДУЛЬ 1. Бібліотека як інформаційно-цифровий хаб

Тема 1.1. Нормативні вимоги (Професійний стандарт) та моделі хабів

Аналіз нового Професійного стандарту «Бібліотекар». Роль і функції сучасного бібліотекаря закладу освіти. Поняття «бібліотечний хаб» та його відмінність від класичної бібліотеки. Зарубіжний та вітчизняний досвід трансформації шкільних медіатек. Визначення пріоритетних кроків модернізації на основі стандартів НУШ. Вивчення успішних кейсів трансформації бібліотек України.

Тема 1.2. Зонування, ергономіка простору та принципи безбар'єрності

Принципи універсального дизайну та архітектурної доступності бібліотечного простору. Правила створення функціональних зон: коворкінг (зона активної роботи), тиха зона (для індивідуального читання), ігрова/інтерактивна зона, зона відпочинку. Кольорові та світлові рішення для сучасного хабу. Робота в безкоштовних онлайн-планувальниках інтер'єру (наприклад, Floorplanner) для переформатування власної бібліотеки закладу освіти без значних капіталовкладень. Ознайомлення з рекомендаціями ВГО «Українська бібліотечна асоціація» (УБА) щодо безбар'єрності та інклюзії.

Тема 1.3. Електронні сервіси для управління хабом та інтеграція з Дія.Освіта

Інструменти автоматизації бібліотечних процесів та хмарні технології (Google Workspace, Canva тощо). Інтеграція бібліотеки з державною екосистемою цифрової грамотності. Статус бібліотеки як локального хабу цифрової освіти. Складання плану інтеграції цифрових амбасадорів. Створення цифрового банера-анонса для відкриття хабу в закладі освіти.

МОДУЛЬ 2. Практична медіаграмотність та інфо-гігієна

Тема 2.1. Критичне мислення в умовах інформаційної війни та фактчекінг

Анатомія дезінформації, фейків та маніпуляцій у ЗМІ та соціальних мережах (TikTok, Telegram, Instagram). Алгоритми роботи пропаганди. Психологічні тригери, які змушують вірити неперевіреному даним. Поняття та базові інструменти фактчекінгу. Пошук першоджерел фото та відео (інструменти Google Lens, InVid). Перевірка текстових новин на наявність маніпулятивних заголовків та емоційного забарвлення.

Тема 2.2. Цифрова безпека користувачів: захист персональних даних та протидія кібербулінгу

Правила створення надійних паролів, двофакторна автентифікація. Ризики фішингу та соціальної інженерії. Поняття кібербулінгу, грумінгу та секстингу в учнівському середовищі. Алгоритм дій бібліотекаря у разі виявлення фактів цькування учнів в Інтернеті.

Створення інфографіки «Твоя безпечна цифрова поведінка» для розміщення на стендах хабу та шкільному сайті. Опрацювання розділу про захист персональних даних дітей у мережі Інтернет.

Тема 2.3. Форми медіаосвітньої роботи в бібліотеці: медіа-тренінги, дебати, марафони

Методика проведення інтерактивних медіаосвітніх заходів для різних вікових категорій (молодша, середня, старша школа). Використання настільних ігор з медіаграмотності (наприклад, «Медіазнайка», «НотаЄнота»).

Створення детального плану-конспекту квесту для учнів середньої або старшої школи з використанням QR-кодів та завдань на розвінчання міфів. Підбір відеоматеріалів (анімацій, соціальних роликів) для медіалекторію бібліотеки.

МОДУЛЬ 3. Бібліотерапія та ментальне здоров'я

Тема 3.1. Історія, засади та класифікація бібліотерапії в педагогіці

Поняття бібліотерапії як методу психокорекційного та психосоматичного впливу за допомогою спеціально підібраної книги. Види бібліотерапії: клінічна, розвивальна, ситуативна. Психологічні механізми сприйняття тексту: ідентифікація, катарсис, інсайт. Межі компетенції бібліотекаря (де закінчується бібліотечна підтримка і починається психотерапія). Розробка опитувальника для виявлення інтересів, тривог та емоційного стану учня за допомогою аналізу його читацьких вподобань. Засади інтеграції бібліотерапії в заклади освіти.

Тема 3.2. Робота з подоланням психологічної травми та стресу засобами книги

Специфіка сприйняття художнього тексту дітьми під час війни та кризових ситуацій. Критерії відбору художньої літератури для дітей, які пережили психотравмуючі події, евакуацію, втрату рідних (робота з категорією дітей ВПО). Поняття «терапевтична книга». Складання рекомендованих списків книг із короткими анотаціями та акцентами для подолання страху, суму, агресії, самотності для учнів початкової та середньої ланки.

Тема 3.3. Казкотерапія та артпрактики як інструменти адаптації (10 год)

Особливості використання казок (авторських, народних, терапевтичних) у роботі з молодшими школярами. Поєднання читання з елементами арттерапії: малювання за мотивами прочитаного, ліплення, створення колажів емоцій, інсценізація. Створення плану заняття (вступ, читання казки, обговорення за допомогою відкритих запитань, творче завдання, рефлексія). Написання авторської мініказки на тему подолання страху темряви або першого дня у новій школі.

МОДУЛЬ 4. Ефективна комунікація та психологічна стійкість

Тема 4.1. Технології безконфліктного спілкування та медіація в закладі освіти

Принципи ненасильницького спілкування (за М. Розенбергом). Емпатія та активне слухання в роботі бібліотекаря. Специфіка комунікації з «складними» відвідувачами. Поняття шкільної медіації. Бібліотека як нейтральний майданчик для примирення сторін. Протидія булінгу засобами бібліотеки. Розбір кейсів вирішення конфліктів «бібліотекар-учень», «бібліотекар-батьки». Моделювання та практичне вирішення типових конфліктних ситуацій з використанням технік Я-висловлювань та перефразування. Перегляд та аналіз навчальних роликів з медіації однолітків.

Тема 4.2. Профілактика синдрому професійного вигорання бібліотекаря

Етапи та симптоми професійного вигорання бібліотечних працівників у сучасних реаліях. Чинники стресу на робочому місці. Поняття резильєнтності (психологічної стійкості). Тайм-менеджмент та баланс між роботою та особистим життям. Освоєння експрес-технік саморегуляції та відновлення ресурсності. Опрацювання дихальних вправ, технік заземлення (метод «5-4-3-2-1») та ментальних карт для планування відпочинку. Проходження експрес-тесту на визначення рівня професійного вигорання (тест Бойко або Маслач).

Тема 4.3. Фінальний контроль: презентація випускних проєктів розвитку

Правила ефективної візуалізації та публічної презентації проєктів перед адміністрацією закладу освіти чи колегами.

Захист випускної роботи (проєкту). Публічний онлайн-захист або презентація випускної роботи: «Стратегічний план трансформації бібліотеки в інформаційно-комунікативний хаб». Доповідь (до 7 хвилин).

5. Орієнтовний перелік тестових питань для кожного з чотирьох модулів програми. Вони містять завдання різних рівнів складності: з однією правильною відповіддю, на встановлення відповідності та на вибір кількох правильних варіантів:

МОДУЛЬ 1. Бібліотека як інформаційно-цифровий хаб

1. Яка основна відмінність «бібліотечного хабу» від класичної шкільної бібліотеки?

- а) Збільшена кількість паперових підручників у сховищі.
- б) Повне скасування паперових носіїв інформації.
- в) Трансформація простору у відкриту багатофункціональну зону для навчання, комунікації та цифрової освіти.
- г) Обмеження доступу учнів до залів без супроводу вчителів.

2. Установіть відповідність між функціональною зоною хабу та її основним призначенням:

1. Коворкінг-зона
 2. «Тиха» зона
 3. Інтерактивна / ігрова зона
- А) Індивідуальне читання, самостійна підготовка до іспитів, наукова робота.
 - Б) Проведення настільних ігор, казкотерапії, засідань гуртків для молодших класів.
 - В) Групова робота над проєктами, обговорення ідей, проведення медіатренінгів.
- (Правильно: 1–В, 2–А, 3–Б)

МОДУЛЬ 2. Практична медіаграмотність та інфо-гігієна

3. Який цифровий інструмент найефективніше використати для швидкої перевірки першоджерела або автентичності фотографії, яку поширюють у соціальних мережах?

- а) Microsoft Word.
- б) Google Lens (Google Об'єктив) або TinEye.
- в) Adobe Acrobat Reader.
- г) Google Drive.

4. Виберіть три ознаки, які вказують на високу ймовірність того, що новина є фейковою або маніпулятивною (оберіть 3 варіанти):

- Наявність надмірно емоційного заголовку (наприклад: "ШОК!", "Максимальний репост!").
- Посилання на офіційні державні джерела чи наукові інституції.
- Відсутність автора матеріалу та посилання на конкретне першоджерело ("як кажуть вчені", "стало відомо з анонімних джерел").
- Використання фактів, підтверджених різними незалежними медіа.
- Невідповідність кричущого заголовку нейтральному змісту самої статті.

МОДУЛЬ 3. Бібліотерапія та ментальне здоров'я

5. Що є головним критерієм відбору художнього твору для «Книжкової аптечки» з метою допомоги дитині, яка перебуває у стані гострого стресу?

- а) Велика кількість заплутаних сюжетних ліній для відволікання.
- б) Наявність чіткої терапевтичної метафори, де герой успішно долає схожі труднощі чи страхи.
- в) Трагічний фінал, що змушує дитину плакати.
- г) Виключно науково-популярний або енциклопедичний зміст.

6. Укажіть правильну послідовність етапів класичного заняття з казкотерапії для молодших школярів:

- а) Творче завдання (малювання) → Читання казки → Вступне заземлення → Рефлексія.
- б) Обговорення → Рефлексія → Читання казки → Творче завдання.
- в) Вступне налаштування → Читання/слухання казки → Обговорення (відкриті питання) → Арт-практика → Підсумкова рефлексія.
- г) Арт-практика → Вступне налаштування → Рефлексія → Читання казки.

МОДУЛЬ 4. Ефективна комунікація та психологічна стійкість

7. Яке з наведених висловлювань побудоване за принципом «Яповідомлення» (техніка ненасильницького спілкування)?

- а) «Ти постійно галасуєш у бібліотеці та заважаєш усім присутнім!»
 - б) «Мені складно зосередитися на роботі, коли в залі голосно розмовляють, тому прошу зробити звук тихішим».
 - в) «Ви ніколи не повертаєте книжки вчасно, ви безвідповідальний учень».
 - г) «Чому ти завжди ігноруєш правила поведінки в нашому хабі?»
- 8. Яка техніка психологічного заземлення («5-4-3-2-1») допомагає бібліотекарю швидко повернути емоційну рівновагу під час сильного стресу чи панічної атаки?**
- а) Почергове фокусування уваги на об'єктах навколо (знайти зором 5 предметів, відчуті 4 тактильно, почути 3 звуки, розпізнати 2 запахи, відчуті 1 смак).
 - б) Написання скарги керівництву закладу протягом 5 хвилин.
 - в) Повторення алфавіту у зворотному порядку від Я до А 5 разів поспіль.
 - г) Швидкий біг на дистанцію 500 метрів.

Ключ до тестів (для перевірки)

1. в
2. 1–В, 2–А, 3–Б
3. б
4. 1, 3, 5 (Надмірні емоції, відсутність джерел, маніпулятивний заголовок)
5. б
6. в
7. б

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

- **Закон України:** *Про бібліотеки і бібліотечну справу*. Базовий документ, що визначає загальні засади функціонування, права та обов'язки бібліотечних установ у країні.
- **Професійний стандарт:** *Професійний стандарт «Бібліотекар»* (Затверджено у березні 2025 року). Нормативна основа для оновлення компетентностей, на яку спираються сучасні програми МОН (зокрема курси програми «Шкільна бібліотека як освітній сервіс»).

- Інструкція МОН України: [Про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників](#). Регламент ведення облікової документації, актуальний для практичного блоку звітності.
- Кабінет Міністрів України: [Операційний план розвитку читання на 2026–2028 роки](#). Визначає завдання з дослідження читацьких вподобань дітей та молоді, а також посилення впливу бібліотек на активність громад.
- Розпорядження КМУ: [Стратегія розвитку бібліотечної справи](#). Національний вектор модернізації бібліотечних мереж та створення сучасного інформаційного простору.
- Урядова програма: [Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні](#). Керівництво з налаштування фізичного та інформаційного простору бібліотечного хабу для дітей з особливими освітніми потребами (ООП).
- «Медіаграмотність для бібліотекарів: практичний посібник» (Ю. М. Зоря, Н. М. Степанова, В. І. Потапова / За ред. О. В. Волошенюк) — базове сучасне видання від [Академії української преси](#), орієнтоване на перетворення бібліотек на мультисервісні інформаційні центри.
- «Практична медіаграмотність: Посібник для бібліотекарів» (Л. Гуменюк, В. Потапова / За ред. О. Волошенюк) — практичні алгоритми фактчекінгу, виявлення маніпуляцій та ведення медіауроків у бібліотеці.
- «Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник» (Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк) — фундаментальне теоретичне підґрунтя для розуміння функціонування сучасного медіапростору.
- «Медіаграмотність: Підручник для вчителя» (Сінді Шейбе, Фейз Рогоу) — перекладне видання з адаптованою американською системою ключових питань для аналізу медіаповідомлень.
- «Бібліотечне читачезнавство в Україні: історія, теорія, практика» — монографія про еволюцію взаємодії з читачем, психологію сприйняття текстів та стратегії залучення аудиторії в умовах сучасних змін.
- «Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід» (О. Т. Баришполь, Л. А. Найдьонова та ін.) — посібник з формування психологічної стійкості користувачів хабу в умовах інтенсивних інформаційних потоків.
- «Матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій УБА та КУБГ» — збірки практичних кейсів з брендингу бібліотечного простору, цифровізації та створення Self-Branding бібліотекаря в межах НУШ.
- «Бібліотерапія і казкотерапія в психологічній практиці» (О. І. Каяшева) — методичний посібник із вивчення жанрів художніх творів, які застосовуються для психокорекційної та терапевтичної роботи з учнями.

- **«Методика інтерактивної бібліотерапії»** — практичні рекомендації щодо організації терапевтичних «Клубів читачів», сеансів активного читання, використання поезії та казок відповідно до вікових категорій.
- **«Бібліопсихологія, бібліопедагогіка, бібліографістика, бібліотерапія в освіті: теорія і практика»** (Збірник Мукачівського державного університету) — матеріали профільних конференцій з досвідом реалізації бібліотерапевтичних проєктів у закладах освіти.
- **«Бібліотерапевтична база книг»** (ресурс [Жива бібліотека](#)) — онлайнкаталог, що містить понад 500 спеціально підібраних художніх книжок, структурованих за 30 терапевтичними темами для психологічної реабілітації.